

بررسی رابطه ادراک از محیط یادگیری کلاس با تاب آوری تحصیلی

پژوهش‌های آموزش و یادگیری

(دانشور رشتاری)

نویسندگان: علی رشیدی^{۱*}، محمد امیری^۲، شهرام مهر آور گیگلو^۳ و حسن نودهی^۴

۱. دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی پردیس فارابی دانشگاه تهران
۲. دانشجوی کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی دانشگاه تهران
۳. کارشناس ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه علامه طباطبایی
۴. استادیار گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی دانشگاه حکیم سبزواری

atu.rashidi1370@gmail.com

*نویسنده مسئول: علی رشیدی

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه بین ادراک از محیط کلاس با تاب آوری تحصیلی در دانش آموزان راهنمایی منطقه دو شهر تربت حیدریه بوده است. تعداد ۲۵۰ پسر دوره راهنمایی تحصیلی با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده، انتخاب و در پژوهش شرکت کرده اند. ابزارهای جمع آوری داده دو پرسشنامه استاندارد: ادراک از کلاس جنتری، گابل و ریزا و پرسشنامه ی تجدید نظر شده تاب آوری تحصیلی مارتین و مارش بوده است. داده‌های حاصل به کمک آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام تحلیل شده است. نتایج نشان داد: بین ادراک از محیط کلاس و تاب آوری تحصیلی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. ابعاد ادراک از کلاس؛ چالش، لذت و انتخاب (۰/۵۶) از میزان تاب آوری تحصیلی دانش آموزان راهنمایی را تبیین و پیش بینی می‌کند بنابراین توصیه می‌شود که برای بالابردن میزان تحمل و تاب آوری دانش آموزان در برابر مشکلات تحصیلی، معلمان و دبیران مترصد بهبود ادراک دانش آموزان از کلاس به عنوان عاملی مرتبط، باشند.

کلیدواژه‌ها: ادراک از کلاس، تاب آوری تحصیلی، محیط یادگیری.

• دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۰۸/۱۸

• پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۰۳/۲۰

*Scientific-Research
Journal of Shahed
University*

*Twenty-second Year, No.7
Autumn & Winter
2015-2016*

Training & Learning
Researches

دو فصلنامه علمی-پژوهشی
دانشگاه شاهد

سال بیست و دوم- دوره
جدید

شماره ۷

پاییز و زمستان ۱۳۹۴

مقدمه

از جمله چالش‌های پیش روی نظام‌های آموزشی همواره، مواجهه با دانش آموزانی است که به دلیل شرایط نامطلوب اجتماعی، خانوادگی، اقتصادی و آموزشی در خطر افت تحصیلی قرار دارند. در خصوص این چالش موضوعی که مطرح می‌شود، چگونگی برخورد با مسئله به طور موفقیت آمیز است. همچنین دانش آموزان، اغلب با مسائل پیچیده اجتماعی، خانوادگی و تحصیلی مواجه هستند که می‌تواند مانع از موفقیت تحصیلی آنها شده و حتی آنها را در معرض شکست تحصیلی قرار دهد. با این وجود، برخی دانش آموزان هستند که بدون توجه به چالش‌ها و شرایط نامطلوب به موفقیت‌هایی دست پیدا می‌کنند، اما دانش آموزانی دیگر با همان شرایط با افت تحصیلی مواجه شده و حتی از تحصیل باز می‌مانند [۱] یکی از موضوعاتی که به تازگی وارد حوزه تعلیم و تربیت شده است، توجه به تاب آوری تحصیلی دانش آموزان است.

موفقیت دانش آموزان در مواجهه با شرایط نامطلوب در طول تحصیل به پدیده تاب آوری مرتبط است. تاب آوری در مفهوم کلی، اشاره به پروسه، ظرفیتی از سازگاری موفقیت آمیز با وجود شرایط نامطلوب دارد [۲]. به عقیده برخی دیگر تاب آوری انعطاف پذیری موثر در برابر حوادث زندگی و توانایی سازگاری مناسب در هنگام رویارویی با زمینه‌های استرس زا و خطرناک می‌باشد [۳]. هم چنین تاب آوری از دیدگاه نیومن^۱ به عنوان توانایی تطابق با دشواری‌ها مورد اشاره قرار گرفته است [۴].

در بافت تحصیلی، تاب آوری تحصیلی به عنوان احتمال بالای موفقیت در مدرسه با وجود شرایط چالش برانگیز و تهدید آمیز که ناشی از صفات، شرایط و تجارب اولیه است، تعریف شده است [۵]. مارتین و مارش تاب آوری تحصیلی^۲ را به عنوان ظرفیت دانش

آموزان در غلبه بر خطرات حاد و مزمن که به عنوان تهدیدهای بزرگ در فرایند تحصیلی به شمار می‌آیند تعریف می‌کنند و آن را در دانش آموزانی که با چالش‌ها، شکست‌ها و فشارها رو به رو هستند، به عنوان بخشی از زندگی تحصیلیشان می‌دانند. از سوی دیگر آنان معتقدند که تاب آوری تحصیلی تنها محدود به دانش آموزان دارای پیشینه و شرایط نامطلوب نیست، بلکه همه دانش آموزان در فرایند تحصیلی خود، سطوحی از عملکرد ضعیف، ناملایمات، چالش‌ها و شکست‌ها را تجربه می‌کنند [۶].

آلوا^۳ معتقد است که دانش آموزان تاب آور از نظر تحصیلی، دارای سطوح بالایی از عملکرد، انگیزه و پیشرفت در مواجهه با شرایط و رویدادهای استرس آور هستند که این امر می‌تواند میزان خطر افت تحصیلی آنان را کاهش دهد. او در تحقیق خود بر روی دانش آموزان آمریکایی مکزیکی به این نتیجه رسید که دانش آموزان تاب آور سطح بالایی از حمایت آموزشی معلمان و دوستان دارند و آنها به احتمال بیشتری تشویق می‌شوند که به دانشگاه وارد شوند، از آمدن به مدرسه لذت می‌برند، در فعالیت‌های آموزشی درگیر می‌شوند، مشکلات و تعارض کمتری در روابط بین گروهی با دیگر دانش آموزان دارند و تعارض و مشکلات خانوادگی کمتری را تجربه می‌کنند [۱] کابرا و پادیلای^۴ نیز معتقدند که در محیط آموزشی دانش آموزان دارای تاب آوری علیرغم موانع و مشکلات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در سطح بالایی موفق و پیشرفت تحصیلی بالاتری دارند [۷].

برخی از تحقیقاتی که تاکنون در رابطه با تاب آوری صورت گرفته‌اند عواملی چون: محرومیت اقتصادی و اجتماعی را در طبقات بالا و پایین جامعه در ارتباط با تاب آوری تحصیلی [۸]؛ همچنین سبک اسنادی درونی و بیرونی [۹]؛ سلامت روانی [۱۰]؛ هیجانان و عواطف

³ Alva

⁴ Cabrera & Padilla

¹Newman

²Academic resilience

و آن را در مولفه‌هایی چون: علاقه، انتخاب، چالش و لذت از فعالیت‌های کلاسی تقسیم بندی کرده‌اند [۱۶].

بررسی‌ها نشان می‌دهد که توجه به محیط و فضای کلاسی می‌تواند تاثیر بجایی در کاهش افت تحصیلی افراد داشته باشد چرا که در کنار عوامل موثر در کاهش افت تحصیلی همچون عوامل فردی و خانوادگی از شرایط مدرسه و کلاس درس نیز یاد شده است [۱]. اما تحقیقات در زمینه این موضوع مهم و بخصوص رابطه آن با تاب آوری دانش آموزان دارای یک خلا می‌باشد از طرفی، دانش آموزان، امروزه با مسائل و شرایطی مواجه هستند که می‌تواند آنها را در معرض خطر افت تحصیلی قرار دهد، و همچنین دانش آموزان راهنمایی نیز به دلیل قرار گرفتن در سن بلوغ و انتخاب رشته، که در کنار عوامل خانوادگی و سایر عوامل دیگر باعث تشدید خطر افت تحصیلی آنان می‌شود شناسایی عوامل که می‌توانند در مواجهه با این امر و افزایش تاب آوری تحصیلی دانش آموزان راهنمایی موثر باشد امری ضروری می‌باشد. بر این اساس و با مرور تحقیقات بدست آمده از مقالات خارجی، ما در تحقیق حاضر با توجه به اینکه در ایران در زمینه بافت کلاسی و ادراک از آن در ارتباط با تاب آوری تحصیلی دانش آموزان تحقیقات کمی صورت گرفته است، لذا بر آن هستیم که این ارتباط را شناسایی کرده و بتوانیم به معلمان در زمینه ایجاد محیط کلاسی مطلوب به منظور موفقیت همه دانش آموزان به خصوص دانش آموزان در خطر افت تحصیلی اطلاعات مناسبی داده تا آنها را در کلاس اجرا کنند. بنابراین هدف از این تحقیق تعیین ارتباط مولفه‌های ادراک از کلاس (علاقه، انتخاب، چالش و لذت) با تاب آوری تحصیلی دانش آموزان می‌باشد.

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- بین ادراک از محیط کلاس و تاب آوری تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد.
- ۲- ترکیبی از (چالش، علاقه، انتخاب، لذت) تاب آوری تحصیلی دانش آموزان را تبیین و پیش‌بینی می‌کنند.

مثبت و منفی [۱۱]؛ منبع کنترل (درونی و بیرونی) [۱۲]؛ بهزیستی روانی [۱۳] و... را در پیش بینی و افزایش تاب آوری موثر می‌دانند علاوه بر این رضایی و همکارانش نیز تاب آوری تحصیلی را در ارتباط با انگیزش تحصیلی و پیشرفت تحصیلی مورد بررسی قرار دادند که در نهایت نتایج نشان داد که بین تاب آوری تحصیلی و پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

طبق تحقیقات مک دونالد و ولیدیوسو ۱ محیط کلاس از طریق فراهم ساختن فرصت‌های رشد و حمایت‌های عاطفی، انگیزشی و راهبردی می‌تواند در ارتقاء تاب-آوری تحصیلی دانش آموزان موثر باشد. برای دانش-آموزان، محیط‌هایی مانند کلاس درس (حمایت‌ها و رفتارهای معلم)، گروه همسالان، مدرسه به عنوان یک کل و حمایت‌ها و انتظارات خانواده مهم تلقی می‌شوند [5]. علاوه بر این با توجه به تحقیقات آلو، مک دونالد و ولیدیوسو یکی از عواملی که با تاب آوری تحصیلی دانش آموزان مرتبط است محیط کلاس و ادراک دانش آموزان از آن می‌باشد.

محیط کلاس، فضا یا موقعیتی است که فراگیران و معلمان در آن با یکدیگر به تعامل پرداخته و از ابزارها و منابع اطلاعاتی گوناگون برای دنبال کردن فعالیت‌های یادگیری بهره مند می‌شوند [۱۴] جو روانشناختی کلاس، ویژگی‌های محیطی و اجتماعی و حمایت‌های معلم تاثیر معناداری بر رفتارهای یادگیرندگان، هدف آنان، باور به خود، کاربرد راهبردها، انگیزش تحصیلی و اجتماعی، درگیری تکالیف، ارزش تحصیلی و پیشرفت تحصیلی آنان دارد [۱۵]. با توجه به شرایط کلاس، دانش آموزان به دلیل تجارب، باورها و طرح‌های شناختی متفاوتی که دارند ادراک آنان از محیط کلاس متفاوت است. جنتری، گابل و ریزا^۲ ادراک از کلاس را نوع ادراک دانش آموزان از کلاس و فعالیت‌های یادگیری کلاسی می‌دانند

1 Mac Donalld & Validivieso

2 Gantry, Gable & Rizza

روش پژوهش

در تحقیق حاضر با توجه به هدف پژوهش، یعنی بررسی رابطه ادراک از محیط کلاس با تاب آوری تحصیلی از طرح پژوهشی توصیفی - همبستگی استفاده شد. جامعه آماری این تحقیق شامل دانش آموزان مقطع راهنمایی پسر منطقه دو شهر تربت حیدریه بود (۷۰۰ نفر) بود. نمونه مورد نظر با استفاده از نمونه گیری تصادفی ساده ۲۵۰ پسر انتخاب گردیده و مورد آزمون قرار گرفتند، که در انتها تعداد ۲۰۰ پرسشنامه مورد قبول واقع گردید. (دلیل انتخاب دانش آموزان راهنمایی به خاطر بالا بودن میزان افت تحصیلی در این دوره بنا بر تحقیقات صورت گرفته و کاهش نرخ ثبت نام در دبیرستان می‌باشد). جمع آوری اطلاعات در دو مرحله صورت گرفت در مرحله اول، جمع آوری ادبیات مربوط به تحقیق با استفاده از بررسی مطالعات کتابخانه ای، سایت‌های مهم اینترنت صورت گرفت و مرحله دوم، تشکیل ماتریس اطلاعات از طریق روش میدانی شامل تکمیل کردن پرسشنامه‌ها توسط دانش آموزان راهنمایی پسرانه منطقه دو تربت حیدریه بود. ابزارهای اندازه‌گیری در پژوهش شامل دو ابزار ذیل بوده است:

۱- پرسشنامه ادراک از محیط کلاس: این پرسشنامه در سال ۲۰۰۲ توسط جنتری، گابل و ریزا تهیه شده است. این پرسشنامه نوع ادراک دانش آموزان از کلاس و فعالیت‌های یادگیری کلاسی را نشان می‌دهد و شامل مولفه‌هایی چون: علاقه، انتخاب، چالش و لذت از فعالیت‌های کلاسی است (جنتری، گابل و ریزا، ۲۰۰۲)؛ که به پرسشنامه ی فعالیت کلاسی من (MCA¹) نیز معروف شده است. این پرسشنامه داری ۲۸ گویه می‌باشد که به صورت طیف لیکرت ۵ درجه ای تنظیم گردیده است. این پرسشنامه ابتدا توسط کارشکی ترجمه و مورد استفاده قرار گرفت که بررسی‌های وی نشان داد که این پرسشنامه همخوان با نتایج گزارش شده توسط سازندگان متشکل از ۴ خرده مقیاس می‌باشد همچنین

نتایج پژوهش‌های مذکور روایی سازه این مقیاس را برای جامعه ایرانی مورد تایید قرار می‌دهد. اعتبار خرده مقیاس‌های این ابزار توسط سازندگان ۰/۷۲ تا ۰/۸۶ گزارش شده است. علاوه بر پژوهش کارشکی، باباخانی نیز در تحقیقی دیگر اعتبار کلی و اعتبار خرده مقیاس‌ها را بین ۰/۶۸ تا ۰/۸۶ گزارش کرده است. همچنین یافته‌های کارشکی حاکی از اعتبار قابل قبول این مقیاس (بین ۰/۶۶ تا ۰/۸۷) است [۱۷، ۱۸]. در این پژوهش نیز برای تعیین روایی این مقیاس از روش تحلیل عاملی استفاده شد با توجه به مفروضه‌های تحلیل عاملی مشخص شده که شاخص کفایت نمونه برداری (KMO) ۰/۸۱ است که از حداقل مقدار قابل قبول آن ۰/۷ بیشتر است همچنین محاسبات نشان داد که شاخص مجذور کای برای آزمون کرویت بارتلت از لحاظ آماری معنادار است ($p < .001$) و بار عاملی هر گویه و ماتریس عاملی آن کمتر از ۰/۳۵ نبوده است. بنابراین روایی پرسشنامه مورد تایید قرار می‌گیرد. همچنین برای تایید پایایی این پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده گردید که مقدار ضریب (۰/۸۰) برای این پرسشنامه بدست آمد.

۲- پرسشنامه تاب آوری تحصیلی: محققان پژوهش حاضر، این پرسشنامه را با الگو برداری از مقیاس تاب آوری تحصیلی مارتین و مارش (۲۰۰۶) که دارای ۶ گویه بود به ۱۰ گویه توسعه داده اند. اضافه کردن گویه‌های جدید به منظور غنی تر کردن پرسشنامه و تطابق با ویژگی‌های فرهنگی، و از طرف دیگر درخواست سازنده (مارتین) برای اضافه کردن گویه‌ها ی جدید تر و توسعه پرسشنامه بود. این پرسشنامه در مقیاس لیکرت ۵ درجه ای تنظیم گردیده است. کاپیکران تحلیل عاملی تاییدی برای این مقیاس را (۰/۹۷) گزارش کرده است و همچنین میزان آلفای کرونباخ این مقیاس را نیز (۰/۸۹) گزارش کرده است. در این تحقیق نیز میزان ضریب آلفای کرونباخ برآورد شده برای این پرسشنامه به میزان (۰/۷۶) در صد بدست آمده است. برای تعیین روایی این مقیاس نیز از روش تحلیل عاملی

¹ My class activity

ضریب همبستگی پیرسون و همچنین چون متغیر مستقل ما دارای چند بعد می‌باشد و قصد برآورد بهترین پیش بینی از متغیر وابسته را داریم از رگرسیون گام به گام استفاده گردیده است.

یافته‌ها

در جدول (۱)، میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش نشان داده شده است. چنانکه در جدول مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف استاندارد تاب آوری تحصیلی به ترتیب برابر با (۵/۶۳) و (۱/۵۱) می‌باشد و همچنین میانگین و انحراف استاندارد ادراک از کلاس برابر با (۶/۷۴) و (۱/۴۲) بدست آمده است، علاوه بر این میانگین و انحراف استاندارد مولفه‌های ادراک از کلاس نیز نشان داده شده است.

آزمون فرضیه اول

بین ادراک از محیط کلاس و تاب آوری تحصیلی دانش آموزان راهنمایی رابطه وجود دارد. همانگونه که در جدول (۲) مشاهده می‌شود ضریب همبستگی بدست آمده در رابطه بین ادراک از کلاس درس با تاب آوری تحصیلی برابر با (۰/۵۶) می‌باشد و در سطح (۰/۰۱) معنی دار می‌باشد بنابراین ادراک از کلاس با تاب آوری تحصیلی رابطه مثبت و معنادار می‌باشند - ($r=0/56p<0.01$).

استفاده شد. با توجه به مفروضه‌های تحلیل عاملی شاخص کفایت نمونه برداری (KMO) ۰/۷۶ بدست آمد که از حداقل مقدار قابل قبول آن ۰/۷ بیشتر است. همچنین محاسبات نشان داد که شاخص مجذور کای برای آزمون کرویت بارتللت از لحاظ آماری معنادار است ($p<./001$) و بار عاملی هر گویه و ماتریس عاملی آن کمتر از ۰/۳۵ نبوده است. بنابراین روایی این پرسشنامه نیز مورد تایید قرار می‌گیرد. همچنین برای تایید پایایی این پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده گردید که مقدار ضریب (۰/۷۲) برای این پرسشنامه بدست آمد.

جهت گرد آوری داده‌ها ابتدا هماهنگی لازم با مسئولین دانشگاه علامه طباطبایی و آموزش و پرورش شهرستان تربت حیدریه صورت گرفت. از بین مناطق آموزشی تربت حیدریه منطقه ۲ به عنوان جامعه انتخاب، و سپس بر اساس روش نمونه گیری تصادفی ساده نمونه مورد نظر انتخاب شد. جهت اجرای آزمون - پرسشنامه‌ها در اختیار - دانش آموزان قرار گرفت و پس از تکمیل بعد از دو هفته در یافت گردید. نمره گذاری پرسشنامه به وسیله مقیاس درجه بندی لیکرت در ۵ درجه صورت گرفت و به وسیله نرم افزار spss مورد تحلیل قرار گرفت.

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های گرد آوری شده از روش‌های آمار توصیفی: فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار و واریانس و در تحلیل استنباطی داده‌ها از

جدول ۱. میانگین و انحراف استاندارد ادراک از کلاس و تاب آوری تحصیلی

مقیاس‌ها	شاخص‌های آماری	میانگین	خطای استاندارد	انحراف استاندارد
تاب آوری		۵/۶۳	۰/۱۳	۱/۵۱
ادراک از کلاس		۶/۷۴	۰/۱۲	۱/۴۲
چالش		۶/۱۱	۰/۱۷	۱/۹۳
لذت		۵/۳۶	۰/۱۲	۱/۴۳
انتخاب		۶/۲۶	۰/۱۵	۱/۸۰
علاقه		۵/۹۷	۰/۱۶	۱/۹۱

جدول ۲. ماتریس ضریب همبستگی بین ابعاد ادراک از کلاس با تاب آوری تحصیلی

۶	۵	۴	۳	۲	۱	
					۱	۱ تاب آوری
				۱	**۰/۵۶	۲ ادراک از کلاس
			۱	**۰/۴۴	**۰/۳۵	۳ چالش
		۱	۰/۲۱	**۰/۸۰	**۰/۳۸	۴ لذت
	۱	۰/۱۲	**۰/۲۶	**۰/۵۳	**۰/۳۴	۵ علاقه
۱	۰/۰۷	**۰/۸۴	۰/۲۲	**۰/۷۷	**۰/۳۷	۶ انتخاب

**P<0/01

۰/۳۸ تاب آوری دانش‌آموزان توسط این متغیر پیش‌بینی می‌گردد.

در گام دوم متغیرهای لذت و انتخاب باهم وارد معادله شدند، نتایج نشان داد که با ورود متغیر انتخاب، سهم متغیر لذت از ۰/۳۸ به ۰/۵۲ افزایش پیدا کرده است و سهم هر کدام از متغیرهای لذت و انتخاب به ترتیب ۰/۳۸ و ۰/۳۴ مشخص گردید. در واقع نتایج جدول در گام دوم حاکی از آن است که متغیر لذت و انتخاب پیش‌بینی‌کننده‌های تاب‌آوری تحصیلی می‌باشند. در گام سوم نیز متغیرهای لذت، انتخاب و چالش با هم وارد معادله شدند که - سهم متغیرهای لذت و انتخاب نسبت به گام دوم از ۰/۵۲ به ۰/۵۶ افزایش پیدا کرده است و سهم هر کدام از متغیرها در پیش‌بینی تاب‌آوری به ترتیب برابر با ۰/۳۵، ۰/۲۸، ۰/۲۲ مشخص شده است.

علاوه بر این بین مولفه‌های ادراک از کلاس نیز با تاب آوری تحصیلی رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. در بین این عوامل بیشترین میزان همبستگی را عامل انتخاب (۰/۳۷) و کمترین میزان همبستگی را عامل علاقه (۰/۳۴) با تاب آوری تحصیلی دارد.

آزمون فرضیه دوم

ترکیبی از (چالش، علاقه، انتخاب، لذت) تاب آوری تحصیلی دانش‌آموزان راهنمایی را تبیین و پیش‌بینی می‌کنند.

به منظور تعیین سهم نسبی هر یک از ابعاد ادراک از کلاس در پیش‌بینی تاب آوری تحصیلی از رگرسیون گام به گام استفاده شد. بدین ترتیب که متغیرهای پیش‌بین وارد معادله شدند و حیطة‌هایی که بیشترین سهم را در پیش‌بینی تاب‌آوری تحصیلی داشتند، مشخص گردیده‌اند. در گام اول، متغیر لذت وارد معادله شد که

جدول ۳. نتایج رگرسیون گام به گام ابعاد ادراک از کلاس:

Sig	Beta	B	R2	R	متغیرهای پیش‌بین	گام‌ها
۰/۰۰۰	۰/۳۸	۰/۸۳	۰/۱۵	۰/۳۸	لذت	گام اول
۰/۰۰۰	۰/۳۸	۰/۸۳	۰/۲۷	۰/۵۲	لذت	گام دوم
۰/۰۰۰	۰/۳۴	۰/۸۸			انتخاب	
۰/۰۰۰	۰/۳۵	۰/۸۶	۰/۳۱	۰/۵۶	لذت	گام سوم
۰/۰۰۰	۰/۲۸	۰/۷۳			انتخاب	
۰/۰۱۱	۰/۲۲	۰/۵۵			چالش	

صورت موثر و کارآمد در گروه خود فعالیت نمایند، روابط دوستانه بهتری تشکیل دهند که این خود سازگاری سازنده را برای آنها به دنبال خواهد داشت. برنامه های افزایش تاب آوری به نوجوانان کمک می کند تا با چالش ها مواجه شوند و آنها را با موفقیت پشت سر بگذارند که این امر می تواند در آینده پیشرفت تحصیلی آنان را نیز در پی داشته باشد [۲۱]، از طرفی تقویت میزان تاب آوری می تواند توانایی استقامت فرد در برابر شرایط دشوار و غلبه بر آن با حفظ سلامت روانی، شوخ طبعی و بهزیستی را برای فرد در پی داشته باشد [۲۲]، از این رو، می توان با ارتقای ظرفیت تاب آوری تحصیلی به افراد کمک کرد تا با رویدادها و واقعیت های ناخوشایند زندگی به گونه ای مثبت و کارآمد رویارو شوند و در زمینه تحصیلی در کاهش افت تحصیلی از آن بهره گرفت [۲۳، ۲۴].

فرضیه دوم تحقیق در این باره بود که ادراک از کلاس و مولفه های آن چه میزان از تاب آوری تحصیلی را در دانش آموزان تبیین و پیش بینی می کنند، که با توجه به یافته های تحقیق، مولفه های ادراک از کلاس (لذت، انتخاب، چالش) حدود (۰/۵۶) درصد تغییرات ایجاد شده در تاب آوری تحصیلی را در دانش آموزان راهنمایی پیش بینی می کنند. در بین مولفه های ادراک از کلاس بعد انتخاب بیشترین میزان همبستگی را با تاب آوری تحصیلی داشت که این خود حکایت از اهمیت این عامل در پیش بینی تاب آوری تحصیلی افراد دارد. این شاید تا حدودی دلیلی بر اهمیت موضوع استقلال و دادن حق انتخاب بیشتر به افراد در کلاس داشته باشد چرا که در حال حاضر مدارس ما بسوی مدارس هوشمند و فعال در حرکت می باشند. در تبیین این یافته می توان اشاره کرد که جو روانشناختی کلاس، ویژگی های محیطی و اجتماعی و حمایت های معلم تاثیر معناداری بر رفتارهای یادگیرندگان، هدف آنان، باور به خود، کاربرد راهبردها، انگیزش تحصیلی و اجتماعی، درگیری تکالیف، ارزش تحصیلی و پیشرفت تحصیلی

در واقع این ضرایب نشان می دهند که با افزایش میزان ادراک از کلاس میزان تاب آوری تحصیلی دانش آموزان نیز افزایش می یابد. بعلاوه بعد علاقه نیز به دلیل عدم داشتن تاثیر معنادار در افزایش میزان پیش بینی از مدل حذف گردید.

بحث و نتیجه گیری

امروزه متغیرهایی که درک دانش آموزان را درباره محیط یادگیری شان بررسی می کنند می تواند اطلاعاتی مطلوب را از کیفیت تجربیات (جنبه های علمی، فرصت های یادگیری) دانش آموزان فراهم آورند و در توضیح اینکه چرا پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از یک کلاس به کلاس دیگر و از یک مدرسه به مدرسه دیگر، متفاوت است کمک کننده هستند؛ اگرچه اطلاعات دانش آموزان، کارکنان و والدین درباره این گونه فرآیندهای کلاسی و آموزشی، منبع اطلاعاتی ارزشمندی برای توصیف فرآیندهای علمی مدارس است، رسیدن به اطلاعات دقیق و معتبر و صورت بندی کردن همه این اطلاعات برای پیش بینی فرآیندهای یادشده، کاری مهم و دشوار است [۱۹].

در این تحقیق دو فرضیه وجود داشت. فرضیه اول تحقیق این بود که بین ادراک از محیط کلاسی با تاب آوری تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد؛ که همان گونه نتایج تجزیه و تحلیل ضریب همبستگی نشان داد ادراک از کلاس و ابعاد آن با تاب آوری تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت و معنادار داشت و فرضیه ی اول ما تایید شد، این یافته با نتایج تحقیقات نریمانی، ابوالقاسمی و جویبیری [۹]، مارتین و مارش [۲، ۶]، قدیری و همکاران [۱۵] و ایزدی و ادملایی [۲۰] همسو می باشد. در تبیین این یافته می توان گفت افراد تاب آور قادر به اعمال کنترل می باشند، قادرند خود را از سردرگمی برهانند و سیستم های حمایت اجتماعی و روابط خانوادگی گسترده تری فراهم کنند با توجه به این امر این افراد در کلاس درس قادر خواهند بود که به

توانایی تاب آوری تحصیلی دانش‌آموزان، با استفاده از راهبردهای آموزشی مناسب، احساس این توانایی را هر چه بیشتر در دانش‌آموزان پرورش دهند. برای نمونه، طراحان آموزشی می‌توانند با نوآوری‌های خود، محیط کلاس را به گونه‌ای طراحی کنند که، زمینه سازگاری هرچه بیشتر و برخورد مناسب‌تر را با مشکلات، و تصمیماتی که با آن روبه‌رو خواهند بود را فراهم آورد. علاوه بر این، آگاهی دادن به دانش‌آموزان درباره‌ی این که در انجام تکالیف متعدد تحصیلی با در نظر داشتن ویژگی‌های مثبت موجود در شخصیت و اعتقادات خود سعی کنند تا حد امکان از تمامی استعدادهایشان در جهت رشد و کمال استفاده کرده و با تکیه بر قدرت تحمل و تاب‌آوری در کارها هر چه بیشتر در زندگی تحصیلی‌شان پیشرفت نمایند، نیز بسیار کمک‌کننده است.

۱- آشنا نمودن هرچه بیشتر معلمان با مؤلفه‌های مؤثر در ادراک محیط کلاس و تاب‌آوری تحصیلی و تأثیر

آنها بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

۲- اجرای پژوهشی مشابه در بین دانش‌آموزان دختر.

۳- اجرای پژوهشی مشابه در مقاطع مختلف تحصیلی.

۴- بررسی ادراک محیط کلاس از دید معلم و تأثیر آن بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان.

از جمله محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به حجم کم نمونه، که میزان تعمیم نتایج را کاهش می‌دهد و پیشینه پژوهش اندک اشاره نمود.

منابع

1. Waxman, H., Gray, J., & Padron, Y. (2003). Review of research on educational resilience (Research Report No. 11). Santa Cruz, CA: Center for Research on Education, Diversity, & Excellence.
2. Martin, A. J. & Marsh, H. W. (2006). Academic resilience and its psychological and educational correlates: a construct validity approach, *Psychology in the Schools*, 43, 267-282.
3. Mandel, G. & Mullet, E. & Brown, G. (2006). *Cultivating resiliency a guide for parent and school personnel*. published by scholastic press. <http://www.scholastic.com>.

آنان دارند، بعلاوه همانگونه که تحقیقات نشان می‌دهد اعمال کنترل بر شرایط تهدید کننده و چالش برانگیز و توانایی ایجاد سازگاری مثبت، تاب‌آوری را در انسان به وجود می‌آورد. توانایی کنار آمدن با شرایط چالش برانگیز و سخت، مانند شرایطی که ممکن است پیش روی دانش‌آموزان قرارگیرد، آنها را از تجربه احساس ناکامی دور نگه داشته، و شرکت فعال و سازنده آنها را در محیط آموزشگاه به دنبال دارد و بروز پی در پی موفقیت‌ها، احتمال افزایش تاب‌آوری تحصیلی را در آنان ممکن می‌سازد [۱۵]. محیط کلاسی می‌تواند از طریق فراهم ساختن فرصت‌های رشد و حمایت‌های عاطفی، انگیزشی و راهبردی در ارتقاء تاب‌آوری تحصیلی دانش‌آموزان موثر باشد و برای دانش‌آموزان، محیط‌هایی مانند کلاس درس (حمایت‌ها و رفتارهای معلم)، گروه همسالان، مدرسه به عنوان یک کل و حمایت‌ها و انتظارات خانواده مهم تلقی می‌شوند [۵]. در محیط آموزشی دانش‌آموزان دارای تاب‌آوری تحصیلی - برغم موانع و مشکلات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در سطح بالایی موفق می‌شوند [۴] همانطور که تحقیقات دیگر نیز تاکید می‌کنند با ارتقای تاب‌آوری تحصیلی در دانش‌آموزان می‌توان میزان هیجانات مثبت از جمله لذت و علاقه به تحصیلی را در دانش‌آموزان تقویت کرد و دانش‌آموزان شادتری را به جامعه تحویل داد [۱۱]. همچنین با ارتقای تحمل و تاب‌آوری تحصیلی دانش‌آموزان می‌توان تا حد زیادی خطر افت تحصیلی را نیز کاهش داد و انگیزه تحصیلی را نیز در دانش‌آموزان تا میزان زیادی تقویت کرد [۷].

یافته‌های این مطالعه، هم راستا با دیگر مطالعات صورت گرفته در زمینه ادراک از محیط کلاس و تاب‌آوری تحصیلی که به آنها اشاره شد، هم سویی دو عامل ادراک از کلاس درس و تاب‌آوری تحصیلی را به اثبات رسانده، و بر پایه‌ی یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان پیشنهاد کرد که مسئولان امر تعلیم و تربیت با آگاهی از نقش مؤثر و مهم محیط کلاس در افزایش

- راهبردهای یادگیری شناختی در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی درس زبان انگلیسی. فصلنامه اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی، سال هفتم، شماره سوم، صص. ۹۷-۱۱۰.
۱۵. قدیری، پروین؛ اسدزاده، حسن؛ درتاج، فریبرز. (۱۳۸۹). رابطه ادراک از محیط کلاس و جهت‌گیری هدف با پیشرفت تحصیلی ریاضی در دانش‌آموزان دختر پایه سوم متوسطه. فصلنامه روانشناسی تربیتی، ۱۹(۱)، ۱۱۵-۱۳۷.
16. Gentry, M., Gable, K. R., Rizza, G. M. (2002). Students' perceptions of classroom activities: Are there grade-level and gender differences? *Journal of Educational Psychology*, 94(3), 539 – 544.
۱۷. باباخانی، نرگس. (۱۳۹۰). الگوی تبیین یادگیری خودتنظیم براساس ادراک محیط کلاس و احساس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان دبیرستانی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۱۸. کارشکی، حسین. (۱۳۸۷). نقش تبیین انگیزشی و ادراکات محیطی در یادگیری خودتنظیمی دانش‌آموزان پسر پایه سوم دبیرستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۱۹. حبیبی، حمداله؛ چرداختچی، حسن؛ ابوالقاسمی، محمود؛ قهرمانی، محمد. (۱۳۸۹). بررسی جو یادگیری محور، مدرسه و ارتباط آن با اثربخشی مدرسه. فصلنامه پژوهش‌های آموزش و یادگیری، دانشگاه شاهد، ۲۰(۳)، ۱۱۳.
۲۰. ایزدی، صمد؛ محمدزاده ادملایی، رجبعلی. (۱۳۹۲). بررسی رابطه سبک‌های یادگیری، ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان. فصلنامه پژوهش‌های آموزش و یادگیری، دانشگاه شاهد، ۲۷(۲)، صص ۱۵.
21. Carlton, B. S., Goebert, D. A., Miyamoto, R. H., Andrade, N. N., Hishinuma, E. S., Makini, G. K., Yuen, N. Y. C., Bell, C. K., McCubbin, L. D., Newman, R. (2003). Providing direction on the road to resilience, *Behavioral Health Management*. 13(4), 42-43
5. Morrison, M. G., Allen, R. M. (2007). Promoting student resilience in school contexts. *Theory into Practice*, 46(2), 162-169.
6. Martin, J. A., Marsh, W. H. (2009). Academic resilience and academic buoyancy: multidimensional and hierarchical conceptual framing of causes correlates and cognate constructs. *Oxford Review of Education*, 35(3), 353-370.
7. Cabrera, N, I & Padilla, A, M, (2004). Entering and Succeeding in the "culture of college. *Journal of Behavioral Sciences*, 26(2), 152-175.
۸. صفاری‌نیا، مجید؛ بازی‌یاری میمند، مهتاب. (۱۳۹۱). مقایسه تاب‌آوری هیجانی و اجتماعی در دانش‌آموزان مناطق محروم و غیر محروم. اندیشه‌های نوین تربیتی، دانشگاه الزهراء، ۸(۱)، ۱۰۷.
۹. نریمانی، محمد؛ طالبی‌جویباری، مسعود؛ ابوالقاسمی، عباس. (۱۳۹۲). مقایسه سبک اسناد و تاب‌آوری در بین دانش‌آموزان آسیب‌دیده و عادی. فصلنامه افراد استثنایی، ۳(۱۰).
10. Goldstein, S., & Brooks, R. B. (Eds.) (2005). *Handbook of resilience in children*. New York: Springer.
11. Cohn, M, A, Fredrickson, B, L, Brown, S, L, Mikels, J, A & Conway, A, M, (2009). Happiness Unpacked: Positive Emotions Increase Life Satisfaction by Building Resilience, *Emotion*, 9(3). 361-368,
12. Kwok, O Hughes, J, N & Luo, W, (2007). Role of resilient personality on lower achieving first grade students' current and future achievement, *Journal of School Psychology*, 45(1). 61-82.
۱۳. بشارت، محمد علی. (۱۳۸۶). تاب‌آوری، آسیب‌پذیری و سلامت روانی، مجله علوم روانشناختی، ۲۴، صص ۳۷۳.
۱۴. عاشوری، جمال و همکاران. (۱۳۹۱). نقش ساختار هدف‌های ادراک‌شده کلاس، راهبردهای انگیزشی و

- Else, I. R. N., & Nishimura, S. T. (2006). Adolescents Resilience, family adversity and wellbeing among Hawaiian and non-Hawaiian adolescents. *International Journal of Social Psychiatry*, 52, (291).
22. Stephens, T. M. (2012). Increasing Resilience in Adolescent Nursing Students. Unpublished Doctoral dissertation. The University of Tennessee, Knoxville.
23. Korhonen, M. (2007). Resilience: overcoming challenges and moving on positively. (N. Keeninak, Trans.). Ottawa: National Aboriginal Health Organization. (Original work published?).
24. McAllister, M., & Lowe, J.B. (2011). *The resilient nurse: Empowering your practice*. New York, NY: Springer.